

דרך עץ חיים להרמח"ל שיעור 3

הנה על כן חוב הוא מוטל על האדם לשים עצמו להתבונן, כי אם אינו מתבונן ומחשב, הנה לא תבוא חכמה לבקש אותו, ונשאר בחושך בלא ידיעה¹, והולך בדרכי ההבל ובאפילה, וסוף דבר **יתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא**, על שלא נשתמש מן החכמה² ומן הכח אשר הטביע בו לעשות חיל (נ"א לעשותו חול). זה ודאי פיתוי היצר, הסיטרא אחרא, אשר ישתדל בכל עוז להפילו בזה ובבא, כי כבר ידע אם נפל בזה מעט נשאר לו לשוב ולהתקומם, **כי ידיעת האמת מחזקת הנשמה ומרחקת ממנה היצר ודאי, ואין דבר מחליש הנשמה לפני היצר כחסרון הידיעה.**

ואם היתה הידיעה רחבה ועומדת על לב בני האדם לא היו חוטאים לעולם, אך לא היה אפילו היצר קרוב אליהם ושולט עליהם, כמו שאינו שולט במלאכים. ולהיות שהקדוש ברוך הוא רצה שהאדם יהיה בעל יצר³, שיוכל להיות מנוצח או נוצח בשיקול אחד, לכן שם בהם הידיעה, **אך סגורה כגחלת**, ושתוכל להתפשט **כשלהבת**, והבחירה ביד האדם. וחכמינו זכרונם לברכה, אמרו (בבא בתרא דף ע"ח ע"ב). **"על כן יאמרו המושלים בואו חשבון"** (במדבר כ"א כ"ז), "המושלים" - אלו המושלים ביצרם, **"בואו חשבון"** - בואו ונחשוב חשבוננו של עולם! כי מי שאינו מושל ביצרו, לא ישים עצמו לזה לעולם, אך המושלים ביצרם הם יעשו את הדבר הזה, וילמדוהו לאחרים⁴ לעשות אותו. הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו, עסקי חיי שעה, ולמה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממנו. מה הוא? ולמה בא לעולם? או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא? ומה יהיה סוף כל עניינו? זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב, שיעמוד האדם בכל יום **לפחות שעה אחת**, פנוי משאר כל המחשבות, לחשוב רק על הענין הזה שאמרתי. ויבקש בלבבו, מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם? מה עשה משה רבינו עליו השלום? מה עשה דוד משיח ה' וכל הגדולים אשר היו לפנינו? ויעלה בשכלו **מה טוב לאדם** כל ימי חייו לעשות כן גם הוא וטוב לו. **אז יתורו מחשבותיו לדעת**, באיזה מצב הוא נמצא ועומד, לפי הנרצה בדרך אשר דרכו אנשי השם אלה אשר מעולם המה, ואם אין? ואם רב ממנו כח היצר ולא יכול לדין עם שתקיף ממנו? הן לזאת חרד היה וצווח ככרוכיא, הקדוש רבי שמעון בן יוחאי בתיקוניו **תיקון עשירי**, וזה לשונו: **"ווי לון לבני נשא דקודשא בריך הוא אסיר עמהון בגלותא**, ויפן כה וכה וירא כי אין איש" - אלא איש לדרכו פנו בעסקין דלהון בארחין דלהון" [אוי להם לבני אדם, שהקדוש ברוך הוא אסור עמם בגלות, ויפן (הקב"ה) כה וכה וירא כי אין איש" - אלא איש לדרכו פנו בעסקיו בדרכו].

כלל הדברים, האדם שאינו חושב על זה קשה לו מאוד מאוד להגיע אל השלימות, והאדם החושב על זה קרוב אליה מאוד. והחכמים הולכים הלך וחשוב תמיד, לא יפנו דעתם מזאת, ולכן יצליחו בכל מעשיהם. אך הממעט לא ימעט מלהיות לו קביעות זמן לפחות לשים אל לבו אם מעט ואם הרבה, כי אז יצליח את דרכו ואז ישכיל.

אחר שידעת זה היות המשא הזה עליך להתבונן ולהשכיל על זאת,

עתה אשכילך ואורך מה הדברים אשר עליהם תעמוד להתבונן ולחקור.

הנה החקירה הראשונה אשר תחקור הלא היא על כוונתו יתברך שמו, **על מה ולמה ברא את כל הבריאה הגדולה הזאת? ואל תאמר**, ומה האדם שיבוא אחרי המלך לבקש את מחשבתו? והמקרא מעיד (תהלים צ"ב ו'): **"מאד עמקו מחשבותיך"**, וזה נראה כגאווה וכגודל לבב לאמר שיוכל למצוא כוונת המאציל יתברך שמו! אדרבה, על זה נאמר (שם כ"ה י"ד): **"סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם"**, והוא הסוד הכולל כל ענין המעשים אשר עשה ואשר הוא עושה, ושאריו נמשכים כל חוקות הבריאה כאשר שם לשמים ולארץ וכל תולדותיהם, כי הלא לכל המעשים הרבים והגדולים האלה ימצא סוף ותכלית אחד, וזה הוא הסוד המוזכר כאן בפסוק. והחוקים אשר

¹ וכמו ספר תורה שאין קוראים בו וודאי שלא יתגלו האורות שעל גבי האותיות שלו.

² כאמור לעיל שניתנה בו להוציאה לפועל.

³ ויעמוד במלחמה זו תמיד כדי לזכות אותו בשכר, ואם לא יעמוד ח"ו יענש, ובחרת בחיים.

⁴ וזו הבחינה שהוא מושל בזה שהוא מלמדה לאחרים איך לעמוד במלחמת היצר, ע"י שיעשה חשבון נפש על מעשיו ומתבונן, מה יעשה ואיך ילך בדרך הטובה. ואז הוא מושל על היצר הרע וצריך ללמוד לאחרים לעשות כך גם כן. ולגבי הצורך להתבונן, עיין **מסילת ישרים בהקדמה**: ... והמדות כולם הצריכות כמו כן תיקון והישרה. מי יישרם ומי יתקנם אם לא נשים לב עליהם ולא נדקדק בדבר דקדוק גדול. הלא אם עיינו על הדבר עיון אמיתי, היינו מוצאים אותו על אמיתו ומטיבים לעצמנו, ומלמדים אותו לאחרים ומטיבים להם גם כן... ע"ש. וכן בענין **הזהירות**.

הושמו על פי הכוונה הזאת כללותם הוא הברית אשר הזכיר "ובריתו להודיעם", הוא הברית אשר שם לכל נברא לעמוד על מתכונתו ולא יסור, והוא הנרמז במלת "בראשית" - "ברית אש", כמו שפירשוהו בתיקונים תיקון כ"א.

אך כדי להגיעם, תתחיל לדרוש בנבראים, מי הוא העיקרי? הדומם והצומח והחי הם אינם העיקרים ודאי, כי אין תועלת במעשיהם, ואין להם שכל והבנה. נמצא, **נשאים בני האדם והמלאכים**, וכשתדרוש על עניניהם **תמצא היות בן האדם עיקר**, והמלאכים טפלים להם. וזה הסוד פירשו המשורר (שם ח' ב'): "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים"⁵, כי הוא ידע הענין על אמיתו, אך שהקדוש ברוך הוא מקבל כח, כביכול, ממעשה בני האדם לפעול טובה עמהם ועם כל הבריות. וזה סוד (שם ס"ח ל"ה): **"תנו עוז לאלהים"**. וגם משה רבינו עליו השלום, אמר (דברים ל"ב י"ח). **"צור ילדך תשי"**, וידענו מזה, כי מעשי ישראל מוסיפים כח בגבורתו של מעלה⁶.

וזה סדר ההתעוררות לפי החוק אשר שם המאציל יתברך שמו, ישראל פועלים למטה בארץ ומחזיקים כחו של הקדוש ברוך הוא, ואז הכח שנתחזק מראה הודו במשרתים העומדים על פקודת המעשים לעשותם כפי מה שהוא מתעורר לעשות. ולכן כל התעוררות שיהיה המלך ברוך הוא מתעורר לעשות, יראה הענין במשרתיו העומדים על פקודת המעשים לעשותם כפי מה שהוא מתעורר לעשות, בזיו המגיע לו ממנו.

ועתה נחזור לשורש הענין: נמצא, כי הזיו אשר בהם, מהתעוררות המלך, והתעוררות המלך, ממעשה ישראל, **הרי ישראל עיקר הכל**. ולכן נאמר, "מה אדיר שמך בכל הארץ", זה הוא הכח המקבל שם הקדוש בארץ בסוד "תנו עוז לאלהים" שזכרתי, "אשר תנה הודך על השמים" - הוא ההוד המתאצל בהתעוררות ומתפשט על השמים במשרתים העומדים שם. ופירש עוד תיקון גדול שנעשה על ידי בני האדם, והוא מה שאמר (תהלים ח ג): **"מפי עוללים ויונקים יסדת עוז"**, וזה כי המלאכים, כיון שאין להם יצר הרע, אין מעשיהם יכולים להעביר אותו. אבל בני אדם שיש להם יצר הרע, הם יכולים להעביר אותו.

וכדי לתת להם כח יותר שיעשו זה התיקון בכח גדול, מה עשה? נתן להם שני הערלה, שהן כל הזמן עד שהאדם נכנס למצוות, ואז הסיטרא אחרא מתדבקת בהם יותר. וזה סוד (משלי כב טו): "אולת קשורה בלב נער". אך באותו הזמן העוונות אינם נחשבים, **והתורה אדרבה היא חשובה יותר, והוא ענין הבל פיהם של תינוקות, וההבל משבית הסיטרא אחרא לגמרי**, וזהו "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז ... להשבית אויב". וזהו לשון "להשבית", שהוא, כאחד שעומד במלאכה אחת ושובת ממנה. ובמלאכים אין שייך זה, כי כיון שאין יצר שולט בהם, אינם משביתים אותו אלא מגרשים אותו, אבל בני האדם להם נוגע "להשבית". ואפרש לך עתה לשון "יסדת עוז".

הנה התורה היא הנקראת "עוז"⁷, כידוע, שהיא הנותנת כח לקדושה בסוד "תנו עוז לאלהים". והנה קודם שהאדם נולד, **מלמדים אותו כל התורה כולה**, וזה לתת כח לנשמתו קודם שתכנס בגוף שתהיה כלולה מכל התורה לתקן כל מדריגות הקדושה כראוי. אבל בצאתה לעולם, **בא מלאך ומשכחו**, וזה כדי לתת מקום ליצר להתאחז בו, שאם לא כן, היה נגרש מכח הקדושה, והיה שב להיות כמו מלאך, וגם לא היה נעשה תיקון ההשבתה שזכרנו. על כן אז נסתם בו אור התורה והסיטרא אחרא שולטת עליו, וזה נקרא **שני הערלה שלו**, ובאותו זמן צריך לייסרו, כמו שאמר (שם): "שבט מוסר ירחיקנה ממנו". ואומר (שם כ"ג י"ד): "אתה בשבט תכנו ונפשו משאול תציל", שהיא הערלה ממש, שאמרו עליה (פסחים צ"ב א'): "הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר", כי היא ממש קבר, ממה שגורמת לה חשיכה שלא יגיע לה אור העליון, ונקראת כאילו היא מתה ממש בקבר. וזה סוד (איכה ג ו): "במחשכים הושיבני כמתי עולם".

⁵ עיין ספר הליקוטים דף נ"ו ע"ב: כי מה להם ולגוף התורה כי אין ביניהם לא קנאה ולא שנאה ולא שייך בהו לא תרצח ולא תנאף וכדומה ולא שאלו אלא הפנימיות, שלא נתלבשה היא בגוף זה ובדינים אלו אלא כדי לירד לזה העולם כי בהיותה למעלה אינה צריכה להתלבש כלל...ע"ש.

⁶ עיין לשם בספר הקדוש דף נ"ד: ... וכך לפי סדר הכוונה בקיצור אחר קבלת שפע חיצון לצורך עליית מ"ן בסוד, ולא יראו פני ריקם וקבלת ד' מבי"ד לצורך בירור רפ"ח ניצוצין מעלים הכל למ"ן לעי"ס דא"ק ומורידין שפע חדש וממנו נשפע שפע לכל הפרצופים העליונים עד ז"ן והם משפיעים עלינו שפע. הרי שעל ידי מעשי ישראל אנו מוסיפים כוח וגבורה בסוד "תנו עוז לאלהים". וגם להיפך ח"ו. בסוד "צור ילדך תשי". וכפי שהרמח"ל מבאר זאת בהמשך בלשונו הקדוש.

⁷ "ה' עוז לעמו יתן".